

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

JIZZAX DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

**PEDAGOGIK OLIIY TA‘LIM MUASSASALARIDA TA‘LIM JARAYONINI
TASHKIL ETISHDA AMALIYOT BILAN UZVIYLIGINI TA‘MINLASH
MASALALARI**

**Respublika miqyosidagi ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya
2024-yil, 15-oktyabr**

**Republic-wide scientific and scientific-technical conference
ISSUES OF ENSURING INTEGRATION WITH PRACTICE IN
ORGANIZING THE EDUCATIONAL PROCESS IN INSTITUTIONS OF
PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATION**

October 15, 2024

1974 2024
**Республиканскую научно-техническую конференцию на тему
«РОЛЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА
ВЗАИМОСВЯЗИ С ПРАКТИКОЙ В ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВЫСШИХ
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ»,
которая состоится 15 октября 2024 года**

JIZZAX – 2024

1. История пространственных искусств. Курс лекций. Под ред. Н.Ю. Макейкиной, Е.В.Ешиной. URL: http://www.lib.knigi.x.ru/23tehnicheskie/40527_1_istoriya_prostranstvennih_iskusstv. Php.
2. Снежинская Е.Ю. Основы градостроительства и планировка населенных мест. Учебник. – Москва: КНОРУС, 2021. С.7.
3. Тойнби А. Постижения истории. – Москва: “Прогресс”, 1990.С.68-71.
4. Бузескул В.П. Древнейшая цивилизация в Европе. – Москва: Директмедиа, 2013.; Зинченко С.А. Введение в основы искусства Эгейского мира. Учебное пособие. – Москва Берлин: Дректмедиа, 2015.
5. Чайлд Г. Арийцы. Основатели европейской цивилизации. – Москва: Литрес, 2022. С.8.
6. Azizbek, N. (2022). The Main Artistic Principles of The Project Proposal of The Ecological Mosque. Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science, 3(6), 45-51.
7. Raimjonovna, N. N. (2022). Urban and urban planning as an object of philosophical and aesthetic research. Innovative achievements in science, 1(9), 65-69.
8. Акрамов, К. (2022). Afrosiab, Panjikent monuments interior solutions. Общество и инновации, 3(6/S), 62-66.
9. Ibragimjon o.,g.,li, A. K. (2023). The modern interior. Journal of new century innovations, 21(2), 18-23.
10. Ibragimjon o'g'li, A. K. (2023). Zamonaviy dizayn tendensiyalari. Journal of new century innovations, 21(2), 10-17.
11. Касимов, О. С. (2021). Современный интерьер. Интернаука, 20(196 часть 1), 88.
12. Ibragimjon o.,g.,li, A. K. (2023). The modern interior. Journal of new century innovations, 21(2), 18-23.
13. I.K Akramov, (2023). Interyerning rivojlanish tarixi. Qurilish va ta'lim ilmiy jurnali, 5 (1), 98-101.

ИСИГУРО КАДЗУРОНИНГ ПОЕТИК ОЛАМИ

Hasanov Suhrob Shavkat o'g'li

Samarkand davlat chet tillar instituti

Ingliz tili nazariyasi va amaliyoti kafedrasi o'qituvchisi.

Email: hasanov.suhrob7219919@gmail.com

XXI аср адабиёт соҳасининг мутахассислари олдида жаҳондаги глобаллашув жараёни билан боғлиқ янги, ўта долзарб муаммони қўймоқда. Жамиятшунослик йўналишидаги фанлар маданиятлараро алмашувнинг аҳамиятини тан олгани ҳолда маданий ўзига хосликнинг йўқолиб бораётганлигидан огоҳлантираётган бир пайтда, адабиётшуносликда мултимаданиятчиликнинг ўзига хосликни сақлаб қолишнинг муҳим шарти эканлиги масаласида бир фикрга ҳали ҳам келингани йўқ. Глобаллашув тарафдорлари замонавий дунёда миллий адабиёт тушунчасидан воз кечишга даъват қилишгача боришмоқда.

Оқибатда XXI асрнинг бадий асарларида акс эттирилган у ёки бу маданиятнинг барқарор аънаналари тўғрисида фикр юритиш мураккаблашиб бормоқда. Исталган матнга Ер шарининг исталган нуқтасидан етишиш имконияти биратўла икки йўналишда ушбу аънаналар чегараларининг йўқола боришига туртки бўлмоқда. Биринчидан, Европа ёзувчиларининг аввал ўз “сўзини айтмаган” Африка, Осиё, Жанубий Америка мамлакатлари адабиётларига қизиқишлари стилизация, ўзлашмалар, пародиялар, ўйинга – хуллас, постмодернизмнинг ёрқин белгиларига олиб келмоқда. Иккинчидан, бу энди жиддий муаммо – “ёш адабиётлар”нинг ижодкорлари европача андозаларга мўлжал олиш истаги билан боғлиқ маданиятлар диалоги оқибати ўлароқ марказдан ҳаракатланишнинг жадаллашувидир. Албатта, ҳар қандай маданиятнинг ўзагида мамлакат табиати, иқлими, манзаралари,

таомлари, этник тури, тили, ўз тарихи ва маданияти ҳақидаги хотираси таъсирида шаклланган хос хусусиятлар сақланади. Айни вақтда “миллий адабиёт” тушунчаси жиддий ўзгаришларга учраётди. Инглиз адабиёти мисолида ушбу масалани ойдинлаштиришга уриниб кўрамиз. XX асрнинг 70-йилларигача “инглиз адабиёти” термини, аввало, Британ ороллари худудида яратилган адабиёт маъносини билдирган. Англиядан ташқарида истиқомат қилувчи йирик ёзувчилар ижоди ё ўрганилмаган, ёки инглиз анъаналари доирасидагина баҳоланган. Ўз тарихига эга Қўшма Штатлар адабиёти бундан мустасно. Бирок, кўпгина америкалик ёзувчилар Англия ва Европада яшашни афзал билишса-да, уларнинг миллий мансублиги ҳаёти ва ижодининг тадқиқот контекстига тортилишига тўсқинлик қилиб келган.

XX асрнинг иккинчи ярмидан инглиз тилида яратилаётган адабиётга муносабатлар аста-секин ўзгара бориб, танқидчилар эътиборини Кариб ҳавзаси мамлакатлари адабиёти ва Австралия насри ҳамда мустақилликка эришган Африка ва Осиё мамлакатлари ёзувчиларининг ижоди жалб эта бошлади. Бугунги кунда Британия адабий ҳаётида Ғарбдаги маданий жараёнларда фаол иштирок этаётган Узоқ Шарқдан чиққан муаллифларнинг асарлари алоҳида қизиқиш уйғотмоқда. Бундай ижодкорларнинг асарлари замонавий инглиз адабиётининг энг янги тенденцияларини намоён этибгина қолмай, ундаги ўзига хос оқимларнинг мавжудлигини ҳам билдиради. Янги шарқу ғарб адабиётида яққол андрогинлик белгилари кузатилади: битта бошда иккита қиёфа (бири кун чиқарга, иккинчиси кун ботарга қараган), икки қалб, икки нигоҳ ва ниҳоятда барқарор таянч аъзоларига эга. XX аср охири андрогинлари (бир вужудда икки моҳиятнинг мавжудлиги) – кейинги юз йиллик маданиятида асосий йўналишни белгилаб берувчилардир. Замонавий тарихий босқичда “андрогин” адабиётнинг дунёдаги уч асосий марказларини – Қўшма Штатлар, Япония ва Буюк Британияни алоҳида ажратиб кўрсатган ҳолда қуйидаги хулосани чиқариш мумкин: янги, ўзгача таркибли қоннинг оқиб кириши туфайли Британ адабиёти бугунги кунда жаҳондаги энг сара адабиётлардан бири ва буни амалга оширилаётган таржималар сони ҳам далиллайди.

Англия адабий ҳаётининг ёрқин намояндалари В.Найпол (Тринидадлик), хитойлик Тимоти Мо, ҳиндистонлик Салмон Рушди ва келиб чиқиши япониялик Кадзуо Исигуролар ҳисобланади. Уларнинг ижодида ҳам Ғарб, ҳам Шарқ дунёқарашларига ва адабий андозаларига хос бўлган маданий анъаналар ҳамда услубларнинг ўзига хос ўзаро таъсири кузатилади.

Кадзуо Исигуро (1954 йилда туғилган) 5 ёшида Британияга кўчиб келган ва ўзини инглиз ҳис этади, инглиз адабиётига эса “халқаро” муаллиф сифатида кириб келган ва онгли равишда шундай ижодкор бўлиб қолмоқда. “Мақсадим – халқаро романлар ёзиш” дейди ёзувчининг ўзи ва бундай роман даганда ҳар хил одамларга яқин ҳамда тушунарли асарларни кўзда тутишини таъкидлайди.

Унинг ижодида икки моҳият яхлит бир бутунлик касб этган, ҳам инглиз, ҳам япон адабиётига хос бўлган поэтика усуллари (приёмлари) тўғрисида сўз юритиш имконини беради. Тасвирланаётган воқеалари Японияда кечадиган икки романи: “Туманли тепаликлар томонда” ва “Омонат дунё мусаввири”да ёзувчининг шахсий миллий ўзига хослигига қизиқишини кўрамиз, шунингдек, ўтмиш билан боғлиқ ҳолатлар кўзга ташланувчи “Етимлик йилларда” романида ҳам қаҳрамон Шарқдан Ғарбга, Англияга кўчиб келади. Дастлабки, шарқона романларидан кейин, чин маънода инглизча, инглизлик ҳодисасини тадқиқ ва талқин қилувчи “Куннинг қолдиғи” романи яратилди.

Замонавий британ ёзувчиси, адабиёт бўйича Нобел мукофоти совриндори К.Исигуронинг ижоди китобхонлар, танқидчилар ва тадқиқотчиларда катта қизиқиш уйғотиб келмоқда. Жаҳон адабиётшунослигида мазкур муаллиф услубининг алоҳида қирралари тадқиқ этилган ёки ижодига умумий тавсифлар берилган қатор ишлар мавжуд. Энг

аҳамиятли монография муаллифларини санаб ўтамиз: : B. Lewis [Lewis, 2001], W. Sim [Sim, 2006], B. W. Shaffer [Shaffer, 2008], C. F. Wong [Wong, 2019].

К.Исигурога бағишланган дастлабки жамоавий монографиялардан бирининг (“Kazuo Ishiguro: Contemporary Critical Perspectives”) муаллифлари биринчи ўринга ёзувчи ижодининг универсаллигини, ижодкор томонидан лисоний, миллий ва маданий чегараларни енгиб ўта олишини кўйишади. “Kazuo Ishiguro: New Critical Visions of the Novels” номли бошқа бир монографияда муаллиф универсаллик билан бир қаторда ёзувчи ижодининг яна бир муҳим жиҳатини – ахлоқнинг умуминсоний муаммоларига мурожаат қилиши айтиб ўтилади: Исигуро воқеалар содир бўлаётган жамиятнинг маданий ўзига хосликларига маълум даражада эътибор қаратади ва бу жиҳат унинг асарларига универсаллик бахш этади, лекин у “яхши манералар” ҳақида сўз юритганида, ёзувчи шунчаки одоб-ахлоқ қоидаларини эмас, балки ахлоқий масалаларнинг чуқур тадқиқини кўзда тутди.

Ёзувчи ижодининг миллийликдан юқори турувчи универсал хусусияти ҳозирги вақтда унинг охириги асарини “Клара ва Қуёш” (“Klara and the Sun”) (2021) романида яққол кўзга ташланади. Умумий жиҳатдан К.Исигуро услубини ўқувчига оламни янгича кўриш имконини берадиган ўйин, матннинг ҳам хил категориялари билан ўйин сифатида тавсифлаш мумкин: унинг жанрлар, шакл ва ҳикоя усуллари билан ўйинлари қанчалик нозик ижро этилган бўлмасин, ҳар доим китобхонга муаллифнинг ва шахсан ўзининг дунёсига ўзгача назар билан қарайдиган нимадир янги, яна бир нуқтаи назарни тақозо қилади.

К.Исигуронинг “Клара ва Қуёш” романи ёзувчи услубининг ўзига хос хусусиятларини намоён қилади ва шу билан бир вақтда муаллиф олдида қўйиладиган вазифаларнинг янги ечимларини таклиф этади. Тўғрироғи, К.Исигуронинг деярли ҳамма асарларида турли жанрлар кирраларининг ўзаро бир-бирига сингиши кузатилади ва ёзувчининг романини маълум жанрга мансуб ҳисоблаш анчайин мушкул масаладир.

“Омонат дунё мусаввири” романи ўзида оилавий, тарихий а ижтимоий романларнинг жанр хусусиятларини умумлаштиради. “Дафн этилган баҳайбат” романи бир вақтнинг ўзида роман-ривоят, тарихий ва фалсафий романдир. “Куннинг қолдиғи” асари тарихий ва психологик роман. Илмий фантастика унсурларига эга антиутопия жанридаги асарлар сирасига муаллифнинг “Мени кўйиб юборма” романини киритиш мумкин.

Айтиш лозимки, К.Исигуро кўпгина романларида муаллиф ижодий ниятининг – ўқувчини ижодий ҳамкорликка юқори даражада жалб қилишни амалга ошириш учун мавҳумлик муҳитини яратади. Ўқувчи муаллиф томонидан айтилмаган ва тўлиқ билдирилмаган фикрларни мустақил талқин қилиши, аллюзияларни топа олиши ва турли ходисалар, воқеалар, рамзларга ўз шахсий маъносини бериши лозим бўлади. К.Исигуро услубининг бундай жиҳати “Клара ва Қуёш” романида намоён бўлади: романда муаллиф томонидан айтилганлар билан мушоҳада қилиб англаш мумкин бўлганлар орасида мувозанат сақланади.

Ўзининг жанрга оид хусусиятлари билан К.Исигуронинг “Клара ва Қуёш” асари бир неча жанрларнинг бир роман тўқимасига бирлаштирилганлиги билан ажралиб туради. Фарқи шундаки, бу асарда муаллиф фойдаланган жанр шакллари сони унинг бошқа асарларидан ҳам кўпроқ. Ушбу асарни антиутопия, илмий фантастика, оилавий ва ўсмирлар учун роман ҳисоблаш мумкин. Романда талқин қилинган мавзулар таҳлили уни шунингдек ижтимоий-психологик ва экзистенциал романлар қаторига киритишга асос беради.

Маълумки, К.Исигуро топшириб қўйиладиган ровийлик усулининг устаси ҳисобланади. Ёзувчи ишончсиз ҳикоячи деб номланадиган ҳар хил ровийларни танлайди, уларнинг образига эврилади, ровийлар руҳиятини нозик ҳис этади, тасвирланаётган воқеалар ва бошқа персонажларни уларнинг нуқтаи назаридан тасаввур қилади. “Омонат дунё мусаввири” романидаги воқеалар мураккаб ижтимоий-сиёсий пўртаналарни бошидан кечирган, ўзи йўл қўйган хатолар, нотўғри қўйилган қадамлари сабабли қаттиқ азият чекаётган рассом Оно томонидан ҳикоя қилинади. “Куннинг қолдиғи” асаридаги воқеалар

эса садоқатли хизматкор ҳаётий тамойилларга нисбатан ўз қарашларига эга бўлган кекса инглиз эшикоғаси Стивен нигоҳида берилган. “Дафн этилган баҳайбат” романида эса ровий вазифасини сирли қаҳрамон – мифологик қайиқчи Харон мисоли марҳумларнинг руҳларини нариги дунёга олиб ўтувчи образга юкланган. Унинг роли асар якунида очилади.

“Ноктюрнлар” (ноктюрн – ҳажман катта бўлмаган мусиқий асар) номли ҳикоялар туркумидаги ҳар бир асар ўз ровийсига эга (саксофончи, виолончел чалувчи, эстрада юлдузи) ва улар ўз ҳаёти ва ҳаёт йўлида учраган кишилар турмушининг манзараларини тасвирлайдилар. Ҳар бир романда у ёки бу қаҳрамон-ровийнинг эврилиши ўзига хос нутқ манераси билан белгиланади – танланган персонажга хос лисоний хусусиятлар қўлланилади. Бу лексик бирликлар, грамматик шакллар ва синтактик қурилмалардан фойдаланишдир.

“Клара ва Қуёш” романида ҳам топширилган ровийлик ҳодисасини кузатамиз, лекин у ниҳотда ўзига хос ва кутилмагандир: ровий роли робот-андرويد, инсон қиёфаси ва сунъий ақлга эга машина тилидан ҳикоя қилинади. Кишини ҳайратга соладиган, деярли инсондан фарқ қилмайдиган Клара исмли сунъий қиз машинага хос сўзлаш манерасига ва фикрлаш усулига эга бўлиб, муаллиф бу ўзига хосликларни усталик билан яратиб бера олган. Клара ахборотни қабул қилувчига тўғридан-тўғри мурожаат қилишдан қочади, унинг исмини айтиб гапиради. Унинг нутқи нафақат сунъий ақл учун фикрларнинг аниқлигини ҳам, шунингдек, Кларанинг инсоний мураккабликлар ва ғайирликлардан холи бўлган тийнати, соф нияти ва олийжаноб мақсадларини ҳам акс эттиради.

К.Исигуронинг ҳар хил асарларидаги хронотоп ҳам ранг-барангдир – турли даврлар, мамлакатлар, оламлар тасвиридан иборат. “Омонат дунё мусаввири” романида бу 1948-1950-йиллардаги ва хотиралар билан тикланадиган XX асрнинг 30-йилларидаги Япониядир; “Куннинг қолдиғи” романида – биринчи жаҳон урушидан кейинги қирқ йил давомидаги Англия; “Мени қўйиб юборма” асарида – XX аср охиридаги Буюк Британия; “Етимлик йилларимиз” романидаги воқеалар XX асрнинг биринчи ярмида Шанхайда кечади; “Ноктюрнлар”да бизнинг замонамиздаги Венеция, Лондон, Вустершир графлиги каби бир неча аҳоли манзиллари тилга олинади; “Дафн этилган баҳайбат” романида – ўйлаб топилган олам унсурларига эга илк ўрта асрлардаги Англияни кўраамиз.

К.Исигуро асарларининг қаҳрамонлари ёши, ижтимоий аҳволи, миллий мансублиги, руҳияти, тийнати ва табиатига кўра фарқланадилар. Муаллиф ўз персонажларидан ҳар бирининг руҳиятига чуқур кириб бора олиш, уларни ўқувчига ишончли танитиш ва персонажларнинг нуқтаи назарида муҳим ҳисобланган муаммо ва масалаларни кўрсата олиш қобилиятига эгадир. Асарлари бош қаҳрамонлари орасида нафақага чиққан таниқли рассом (“Омонат дунё мусаввири”), кекса эшикоғаси (“Куннинг қолдиғи”), машҳур пианиночи (“Беҳаловатлар”), бўлажак клонлар учун интернатнинг жуда ёш истиқоматчилари (“Мени қўйиб юборма”), кекса жуфтлик, жангчи (“Дафн этилган баҳайбат”) ва бошқаларни кўришимиз мумкин.

К.Исигуро бадиий асарларининг мавзулари ҳам долзарб ва турли туман ўқувчиларда атта қизиқиш уйғотади. Бу муҳаббат, эр-хотинлар, ота-болалар ўртасидаги оилавий муносабатлар, шунингдек, урушлар, экология, техник тараққиёт билан боғлиқ муаммолар, инсониятни ларзага солаётган глобал мавзулардир. Муаллиф услубининг яна бир ўзига хослиги шундан иборатки, у бир асар доирасида биргина мавзу билан чекланиб қолмайди, унинг ҳар бир асарида кенг мавзулар кўлами кўтарилади.

К.Исигуро услуби ҳар хил образли воситалардан, адабий приёмлар ва стилистик фигуралардан бой фойдаланиши билан ҳам алоҳида ажралиб туради. Интерматнли бирликлар, хусусан, аллюзиялар, ўзлашмалар билан ўйин жиҳатидан “Беҳаловатлар” романи энг мураккаб намунадир; “Омонат дунё мусаввири” романи ва “Ноктюрнлар” ҳикоялар туркумида интерсемиотик алоқалар айниқса яққол кўзга ташаланади; “Дафн этилган баҳайбат” романи ўз номида ва воқеалар ривожидида ифодаланган чуқур рамзий маънога эга асардир.

Исигуронинг ҳар бир романи бу – инсон муаммоси кўтарилган ва анланган асар, ҳар бир яратилаётган янги воқелик – саволларга жавоб беришдан кўра уларни янада кўпайтирадиган чуқур фалсафий ва ижтимоий воқеликдир. Бироқ айнан шундай муаллиф нуқтаи назари уни ўзига хос ва қизиқарли ёзувчи сифатида танитиб, шуларнинг ёрдамида ўқувчига таъсирнинг зарурий даражасига эришилади.

Замонавий тадқиқотчилар К.Исигуро романларида унинг вертикал маконида воқеланган япон маданияти унсурларининг синтезини қайд этишади ва япон нафосатининг тамойиллари дунёқараш ҳамда баҳолаш сатҳларидаги намоёни ҳақида сўз юритишади. Мисол учун, К.Исигуро “Куннинг қолдиғи”, “Мени кўйиб юборма” романларида Ю.С.Нестеренко ахлоқий ва эстетик аҳамиятли унсурлар сифатида анъанавий япон маданияти хусусиятларини кўради: “Куннинг қолдиғи” романининг қаҳрамонини тадқиқотчи “самурай-эшикоғаси” сифатида тавсифлайди¹⁰, “Мени кўйиб юборма” романида “японча урғу” X-XI асрлар япон хотиралар насридан реминисценцияларда берилади¹¹. Л.Ф.Хабибуллина “Куннинг қолдиғи” романида синтоизм, дзен-буддизм ва японлар томонидан жиддий қайта англашилган конфуцийчилик эстетик принципларини ўзида бирлаштирган япон маданиятининг таъсирини кўра олади¹². “Ўз” ва “ўзга”ни талкин қилишнинг икки йўли ҳам К.Исигуронинг “Дафн этилган баҳайбат” романини тушуниш учун самарали ҳисобланади.

“Дафн этилган баҳайбат” романи кирол Артур туркумидаги бир неча рицарлик романларининг парафразидан иборат, хусусан, К.де Труанинг “Ивэйн ёки шердор Рицар” (1176-11810, “Ланселот ёхуд арава Рицари” (1169-1188) романлари ва номаълум муаллифнинг “Сэр Гавэйн ва Яшил Рицар” (XIV сар) номли аллитерацион достони кабилардан интерматнли фойдаланилганлиги кўзга ташланади. Гавэйн қиёфасида бундан ташқари Сервантеснинг Дон Кихотиининг қирраларини ҳам сезиш мумкин. Қирол Артур ҳақидаги афсоналар ва романларни талкин қилар экан муаллиф Британиянинг тарихига мурожаат қилади, хусусан, қадимги бриттлар қишлоқларини тасвирлаганда уларнинг ертўлалар қазиси ва бу ертўла уйлар бир-бири билан ерости йўллари орқали бирлаштирилиши кабиларни, сакслар эса ўз манзилларини ёғоч тўсинлар билан ўраб, атрофида ҳандақ қазиб, сув тўлдиришлари каби деталларни аниқлик билан тасвирлайди. К.Исигуро тарихий турмуш деталларини қайта яратишда тарихий аниқликка ҳаракат қилади. Бироқ тарихан аниқ деталлар (кулбалар қурилиши, қурооллар, одамлар ва уларнинг уйларида чикадиган бадбўй ҳидлар) К.Исигуро романида Артур туркуми рицарлик романлари ва архаик англосакс эпослари оламларини бирлаштириш йўли билан яратилган янги воқеликка кўчирилади, тарихий аниқ деталлар роман мифининг бир қисмига айланиб, унинг ишончилигини таъминлайди.

Мерлиннинг ўрмони Броселианд Кретьеннинг “Ивэйн” романи воқеалари кечган макон, Артур туркуми романлари ва уларнинг дастлабки манбаи бўлган Гальфрид Монмутскийнинг “Мерлин башоратлари” бўйича маълум сеҳрли хусусиятларга эга ўрмон Исигуронинг романида аждарҳо Квериг томон йўлда биринчи тўсиқ бўлади. Олийжаноб Ивэйн бошидан кечириётган телбалик мотиви К.Исигуро романининг манбаи сифатида Кретьен романида концептуал аҳамиятга эга: телбалик (ақдан озиш) хотирани йўқотиш оқибатида келади – Ивэйн Лодина ҳузурига қайтиш муддатини унутади, маҳбубасини йўқотгач, ақлидан ҳам айрилади:

Ногоҳ эслаб тўлгонди,

Хотиралар уйгонди.

¹⁰ Нестеренко Ю.С. Кодекс самурая в романе Кадзуо Исигуро «Остаток дня» // Вестник Вятского государственного гуманитарного университета. 2010. Т. 2 №3. – С. 149.

¹¹ Ўша жойда.

¹² Хабибуллина Л.Ф. “Японский контекст” романа К.Исигуро “Остаток дня” // Филология и культура. 2012. №1. – С. 132.

*Тан олди гуноҳини,
Кимга айтар оҳини,
Жинойтчи олар жазосин.*

(Кретъен де Труа)

Хотиранинг қайтиши айбини англаш, тавба қилиш ва ҳатто ўзлигини йўқотишни билдириб, бу тўлиқ маънода К.Исигуро романининг асосий мавзуси сифатидаги хотира ва уни йўқотиш концепциясига жавоб беради. Романда кельтларнинг илк архаик эпослари ва бизгача IX аср қўлёмасида етиб келган англосаксон эпик достони “Беовульф”га аллюзия ва реминисценциялар кузатилади.

Хусусан, саксон жангчиси Вистан оғр (одамсимон бағхайбат маҳлуқ)нинг қўлини узиб олиб, мағлуб этади ва саксонлар қишлоғи аҳолисига намоёиш қилади, шунда маҳлуқнинг қўли Акселга елка билан қўшиб чопилган маҳлуқ калласи бўлиб кўринади: *“Аксель бағхайбат маҳлуқнинг нақ томоғидан кесиб олинган бошини кўргандек бўлди. Бош танасидан осилиб турган жингалак қўнғир сочлар даҳшатли ва қиёфасиз башиарага тушиб турарди... Шундан кейин улар жуда улкан одамсимон мавжудотга тегишли бош эмас, кураги билан қўшиб кесиб олинган елка қисмига қараб туришиганини тушунишди... соч деб ўйлаганлари танадан ажратилган ерда ҳар томонга осилиб ётган мушаклар ва томирлар эди”*¹³. “Беовульф” асарида геатлик қаҳрамон Гренделнинг ўткир тирноқли панжасини узиб олади:

*Ҳайратда қолишди даҳшатли
Панжасидан маҳлуқнинг
Шифт ёғочига
Қаҳрамон осиб қўйган*

(“Беовульф”)

Шундан сўнг қаҳрамон Беовульф гренделнинг онаси “аёлмаҳлуқ” билан жанг қилгани кетаётганда Гренделнинг жасадини топади ва ўлжа сифатида унинг бошини танасидан жудо қилиб, ўзи билан олиб кетади. Акселнинг нигоҳи туфайли Вистаннинг ўлжасида аввал яратилган эпик дoston қаҳрамонининг икки ўлжаси – ўткир тирноқли панжа билан бош бирлашиб кетади. Вистаннинг учинчи қаҳрамонлиги – аждарҳо Кверигнинг ўлдирилиши ҳам Беовульфнинг икки жасоратини ўзида умумлаштиради: кўл тубида Грендал онасининг ва аждарҳонинг ўлдирилиши. Беовульфники каби Вистаннинг ҳам исми икки сўздан таркиб топган ва уни қуйидагича талқин қилиш мумкин: “Тошни мағлуб этган” ёки “Тош билан курашувчи” (қад.ингл. – “wig” – уруш, жанг + “stan” – тош).

Аждарҳо билан жанг яратувчи-маъбуд ёки маданий қаҳрамоннинг жасоратини акс эттирувчи асосий архаик мифнинг ўзак эпизодидир. Япон мифологиясида бу қаҳрамон Сусаноонинг саккизбошли Ямото-но-Ороти илони билан жангидир. Сусаноо илонни ухлатиб қўйиб ўлдиргани каби Вистан тошлар орасида ухлаб ётган аждарҳо Кверигни ҳалок этади. Нафаси унутиш, хотирани йўқотишга сабаб бўлиб елган аждарҳонинг ўлдирилиши хотиранинг қайта уйғониш даври келганини англатади. Гавэйн ўтмишда берилган фармонга бўйсунди, Вистан эса ҳозир билан келажак талабини акс эттиради: Аксел ва Беатриснинг қайтган хотиралар орқали ўзлигини топишга интилишади. Шу ўринда яна бир яққол аллюзияни кўрамиз: Беатрис – Данте Алигъерининг “Илохий комедия”си бош қаҳрамонларидан бири Беатричега ишорадир.

“Дафн этилган бағхайбат” романида тириклар дунёси билан марҳумлар олами орасида медиатор ролини бажарувчи қайиқчи Беатрисни олиб бориши лозим бўлган уфқ билан қирғоқ орасидаги оролни кўрсатади. Беатрис таърифига (бир-бирини эшита олмайдиган ёлғиз руҳлар яшовчи орол) мос келувчи ороллар бир нечта эканлигини қайиқчи томонидан ҳам тасдиқланиши кўплаб оламлар ҳақидаги кельт мифларининг хронотопик ғоясини тасдиқлайди. Ўлимдан сўнг эр-хотиннинг ажратилиши ҳам фақат хотин-қизлар яшайдиган Ҳузур-ҳаловат ороллари ҳақидаги кельт мифларини ёдга солади: “Фебалнинг ўғли Браннинг

¹³ Исигуро Кадзуо. Погребенный великан. – Москва: Изд-во: “Э”, 2017. – С. 88.

денгиз саёҳати” номли кельт қиссасида шундай таърифни учратамиз – “У ерларда ўзга кимсалар йўқ / Хотин-қизлардан бўлак”¹⁴. Бироқ нариги дунё ҳақидаги кельт мифлари географиясини қайта яратар экан, Кадзуо Исигуро унга антик Эллизиум (жаннатмакон манзил) жиҳатларини бахш этади (Беатриснинг таърифлари ва шундай дунё борлигининг қайиқчи жавобидаги тасдиғи).

Ҳомернинг замондошлари тасавурида нариги дунё ожиз ва нотавон, хотирасиз хира рухлар кезиб юрувчи Аиднинг ер ости салтанатидаги мавжудлик эди. Беатрис бир замонлар сокин ўрмонлар ва дарёлари кўп бўлган орол ҳақида эртак эшитганини айтади. Аммо бу оролнинг бир ғалати хусусияти бор: унга ўтган ҳар киши қўшнилари кўрмасдан, эшитмасдан ёлғиз мавжуд бўлади.

К.Исигуронинг романида архаик эпослар, рицарлик романлари ҳамда дostonларини қайта англашилиши йўли билан неомифнинг яратилиши муаллиф эгаллаб турган Шарқ ва Европа маданий оламлари орасидаги воситачи медиатор ўрнини ақс эттирувчи умумий конструктив тамойилларга мувофиқ амалга оширилади. Бу тамойилларга риоя қилиш романдаги олам бутунлигини, муаллиф ниятини яхлит тажассумини ва ўқувчи билан диалогга киришиш имкониятини таъминлайди.

Шу тариқа К.Исигуро неомифни воқелантирар экан, интерматнли парчалар япон эстетикасига асосланувчи ягона эстетик концепцияга бирлаштирилган сунъий роман яратади, асар якунининг очиқ қолдирилиши эса романни ўқувчи муаллифнинг ҳамкорига бўлишга чорловчи замонавий адабиёт намуналари қаторига қўшади.

“Мени кўйиб юборма” романида ҳам бир қатор аллюзияларни кузатамиз. Мисол учун, беморларга тана аъзоларини кўчириб ўтказиш мақсадида клонлар кўпайтириладиган Хейлишэм интернати ҳақида сўз боради. Клонларга қалб, руҳ берилмаган, лекин жафокашларча ўзини қурбон келтириш йўли белгиланган. Қаҳрамонлардан бири Томмигина ўзига тайёрланган қисматдан аянчли норозилик кўрсатади. Кэти Ш. – Хейлишэм мактаби тарбияланувчиси, донорлар ёрдамчиси. Рут – унинг дугонаси. Томми ҳам клонлардан бири, Рут билан севишади, Кэтнинг дўсти. Асар ўттиздан ошган Кэт тилидан хотиралар сифатида ҳикоя қилинади. Саккиз ойдан сўнг унинг ўзи ҳам тана аъзоларини беморларга бериши керак бўлади. Кунларнинг бирида Томми ярим тунда очиқ далага чиқиб кетиб, иложсизликдан дод солади. Бу эпизодни Исонинг Гефсиман боғидаги ибодати ходисасидек инжилий сюжетга аллюзия деб тушуниш мумкин. “Мени ушбу қисмат четлаб ўтсин” – бу қудратли илоҳнинг эмас, балки инсон Исонинг саждаси эди. Бундан ташқари, Рутнинг тушида Хейлишэм мактабини сув босишини, гуноҳкор одамизод бошига ёғилган Буюк тўфонга ишора сифатида англаш лозим. Шунингдек, сув босган Хейлишэм образини Ғарбда таникли япон носир Кэндзабуро Оэнинг Буюк тўфон муқаррарлиги ҳисси билан ёзилган “Мени руҳимгача сувлар ўз оғушига олди” номли ривоят-антиутопиясининг аллюзияси деб тахмин қилинади.

Хотиралари давомида Кэти XX аср адабиёти ва санъатининг аҳамиятли номларини ёдга олади (Жойс, Кафка, Пикассо) ва бу билан ровийнинг интеллектуал салоҳиятидан дарак беради. Романда яна бир адабий аллюзия ўзига хос тагматн яратади: Кэт ўқиётган китоблардан бири – Жорж Элиотнинг “Даниэль Деронда” романида инглиз аслзодалари қувғинларга учраган ҳақ-хуқуқсиз яҳудийларга қарши қўйилади. Ушбу ҳавола маълум гуруҳ кишилариининг ўзини инсонпарвар ва чин тақводор христианлар ҳисобловчи жамият тан олган қонуний меъёрлар асосида зўравонлик ва тазйик мавзусига ишора қилади.

Хейлишэм интернатидаги ҳолат Иккинчи Жаҳон уруши йилларидаги немис концентрацион лагерларини ҳам ёдга солади. Роман саҳифаларида тиканли сим билан ўралган ёпиқ макон образи бир неча бор учрайди. Ҳарбий мотив бош қаҳрамонлардан бирининг исмида ҳам ақс этади – Томми (ингл. “tommy” – аскар). Яна бир қаҳрамон қиз Руф исми инжилий матнга ҳавола қилади, аниқроғи – Эски Аҳднинг “Руф китоби” деб

¹⁴ Исландские саги. Ирландский эпос. – БВЛ. Серия первая, Т.8. – Москва: Изд-во “Художественная литература”, 1973. - С. 672.

номланадиган қисмига аллюзия бўлиб, яна бир бор яхудийлар муаммосига ишора қилинади. Роман қахрамонлари исмларининг тўлиқ келтирилмаслиги Ф.Кафка бадий оламини эслатади: шахсиятнинг йўқотилиши ва инсоннинг шахсдан маълум вазифани бажарувчи механизмга айланиши рамзи сифатида англашилади.

“Мени қўйиб юборма” романидаги образлар тизими, матннинг субъектив ташкил қилиниши ва ҳар хил жанр шакллариининг синтези ёрдамида анъанавий антиутопик маконларнинг ёрқин бадий талқини яратилиб, бунинг натижасида матн билан фаол диалогга бўлган чорловга очиқ ўқувчининг танлови вазияти юзага келади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Арнольд И.В. Семантика. Стилистика. Интертекстуальность: Сборник статей / И. В. Арнольд. - СПб.: Изд-во С.-Петербур. Ун-та, 1999. - 444 с.
2. Беовульф // Беовульф; Старшая Эдда; Песнь о Нибелунгах. – Москва: Эксмо, 2014. – С. 37-204.
3. Исигуро К. Когда мы были сиротами / пер. с англ. И. Тогоевой. СПб., 2007.
4. Исигуро К. Не оставляй меня / пер. с англ. И. Тогоевой. СПб., 2007.
5. Исигуро К. Остаток дня / пер. с англ. И. Тогоевой. СПб., 2007.
6. Исигуро К. Там, где в дымке холмы / пер. с англ. И. Дорониной. М., 2007.
7. Исигуро К. Художник зыбкого мира / пер. с англ. И. Дорониной. М., 2010.
8. Исигуро Кадзуо. Погребенный великан. – Москва: Изд-во: “Э”, 2017.
9. Исландские саги. Ирландский эпос. – БВЛ. Серия первая, Т.8. – Москва: Изд-во “Художественная литература”, 1973.
10. Кретьен де Труа. Ивэйн, или Рыцарь со львом // Средневековый роман и повесть. – Москва: Художественная литература, 1974. – С. 31-154.
11. Нестеренко Ю.С. Кодекс самурая в романе Кадзуо Исигуро «Остаток дня» // Вестник Вятского государственного гуманитарного университета. 2010. Т. 2 №3. – С. 149-151.
12. Нестеренко Ю.С. Элементы японской культуры в романе Кадзуо Исигуро «Не отпускай меня» // Знание. Понимание. Умение. 2015. №4. – С. 226-334.
13. Хабибуллина Л.Ф. “Японский контекст” романа К.Исигуро “Остаток дня” // Филология и культура. 2012. №1. – С. 130-135.